

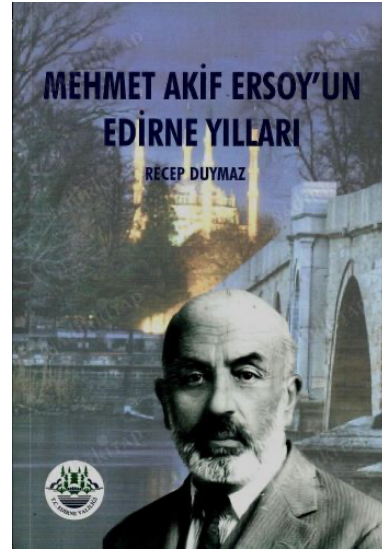
Kitap İncelemesi/Book Review
Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2021; 3(1): 138-143
Journal of Balkanistic Language and Literature, 2021; 3(1): 138-143

MEHMET AKİF ERSOY'UN EDİRNE YILLARI

(Recep Duymaz, T.C. Edirne Valiliği Yayınları, Edirne, 2019,
270 sayfa)

Yüksel TOPALOĞLU*

Günümüzde şehirler, artık sadece görünen yüzü ve tarihiyle değil; kültür, sanat ve edebiyat boyutuyla daha yakından ele alınıyor ve özellikle sanat ve edebiyat adamlarının şehirle/mekânla kurmuş oldukları münasebetleri araştırılıyor, inceleniyor. Bugün matbuat âleminde *Yahya Kemal'in İstanbul'u* şeklinde veya benzeri isimlerle karşımıza çıkan çalışmalar, bunun tipik örneklerindedir. Sanat ve edebiyat adamlarının belli zamanlarda hayatlarını geçirdikleri, muhtelif ilişkiler kurdukları, karşılıklı etkileşim içinde oldukları şehirleri merkeze alan bu tip çalışmalar kuşkusuz

* Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: ytopaloglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5809-0761

Geliş Tarihi (Received): 03.06.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 07.06.2021

hem şehri hem de sanatçıyı tanıtmayı, aralarındaki ilişkileri çok yönlü bir şekilde görünür kılmayı bakımından dikkate değer ve yararlıdır. Son yıllarda yayımlanan *Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları* kitabı da Akif'in Edirne ile olan münasebetini gösteren bu kabil çalışmalardan biridir.

Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları'nın; "Sunuş" (5-6), "Özgeçmiş" (7-8), "Önsöz" (9-11), "Giriş" (12-16), "Sonuç ve Öneriler" (167-169), "Kaynaklar" (170-172), "Dizin" (266-270) gibi rutin başlıklar bir tarafta bırakılacak olursa esas itibarıyla üç kısımdan oluştuğu söylenebilir. Bunlardan birincisi Akif'in Edirne'ye gelişini ve burada geçirdiği yılları anlatan altı alt başlıklı kısım (17-55); ikincisi "Edirne'de Yazdığı Şiirler" ile "Edirne ve Çevresinden Bahseden Şiirler" in yer aldığı "Edirne Şiirleri" (57-167) kısmı, üçüncüsü ise ilgisi dolayısıyla ilave edilen "Ekler" (173-265) kısmıdır.

Büyük vatan ve millet şairi Mehmet Akif Ersoy, bilindiği gibi daha hem hayatta iken hem de ölümünden sonra son derece ciddi çalışmalara konu olan, çok yönlü bir şekilde ele alınan, incelenen ve incelenmeye de devam edilen önemli bir şahsiyettir. Ancak böyle olmakla birlikte Akif, hâlen bütün yönleriyle incelenebilmiş, dikkatlere sunulabilmiş, tüketilebilmiş değildir. Bunu, *Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları'nın* yazarı Recep Duymaz, ön sözde çalışmasını temellendirirken şöyle ortaya koyar:

"Bununla beraber bütün bu çalışmalarda onun Edirne yılları, kanaatimize göre, ihmal edilmiştir. Mehmet Akif çalışma hayatının başlarında yaklaşık iki yıl (1894-1896) Edirne Vilayet Baytarlığı'nda görev yapmıştır. Bu yıllarda bir yandan hayvan hastalıklarının tedavisi maksadıyla Edirne'nin köylerinde dolaşmış, bir yandan da şehir merkezinde çarşı, cami, tren istasyonu, kahvehane, meyhane ve mesirelerinde gözlemlerde bulunmuştur. Bütün bunlar, onun ileride çok verimli geçecek sanat ve düşünce hayatının köklerini gösteren hayat parçalarıdır. Nitekim onu, edebiyat akımlarından realizme/gerçekçiliğe yaklaştıranlar, bunun sebebini daha gençliğinden itibaren, hem köylümüzü, şehirlimizi gözlem yoluyla yakından tanımış olmasına dayandırır. Biz bu çalışmamızda Mehmet Akif'in ihmal edilmiş Edirne yıllarını ele aldık." (2019: 9-10)

Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları kitabının ilk kısmında okuru karşılayan birinci alt başlık "Mehmet Akif'in Edirne'ye Gelişi"dir. Adlandırmadan da anlaşılacağı gibi bu başlıkta yazar, Akif'in Edirne'ye hangi tarihte geldiği, burada ne kadar kaldığı gibi konuları dikkate almakta ve muhtelif belgelere dayalı olarak bunları tespit etmektedir. Buna göre Mehmet Akif'in, kesin olarak tespit edilememekle birlikte Edirne'ye ilk kez "1894 yılının ilk günleri"nde gelmiş olması "kuvvetle muhtemeldir." Bu tarihte Edirne'ye gelen Akif, burada Ahmet Badi Efendi, Sahhaf Süleyman Efendi, Ömer Seyri, Şeref Bey gibi pek çok şahsiyetle tanışmış, arkadaş ve dost olmuştur. Bunlarla birlikte Akif, Edirne'de bulunduğu zaman zarfında "Paşa Kapısının (Hükûmet Konağı bahçesine giriş kapısı) tarih taşı" görünen mevkideki bir evde ikamet etmiştir. Kaldığı "hücrenin tek penceresinden" görünen Paşa Kapısının kitabesinde yazan "Şer' ü kanun ile burada kurulur hep dîvân" dizesini o, "hücresinde" ağırladıklarına "Şer' ü kanun ile burada soyulur hep insan" şeklinde okur ve bu ironi ile bir hakikati dile getirerek arkadaşlarını "acı acı" güldürürmüş. *Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları* kitabından öğrendiğimize göre Akif, pek çok köşesini gördüğü, sevdiği ve baytarlık görevi dolayısıyla köylerini adım adım arşınladığı Edirne'den iki yıl sonra, 1896 yılında ayrılmıştır. Ancak bu ayrılıştan sonra Akif, şehirle bağlarını bütünüyle koparmış değildir. Bilakis o, iki yılını geçirdiği bu şehirle bir şekilde ilişkisini sürdürmüştür. Bunu, ilk kısmın önemli ve dikkate değer başlıklarından biri olan "Edirne Mektupları"ndan anlıyoruz. Akif, Edirne'den ayrıldıktan kısa bir süre sonra burada tanıdığı, sevdiği ve dost olduğu Sahhaf Süleyman Efendi'ye "biri İstanbul, diğeri İzmir'den olmak üzere imzalı ve tarihli iki mektup yazmıştır." Bununla birlikte yine aynı kişiye yazılmış, ancak tarih ve imza yerlerinin tahrip olması nedeniyle sadece bir kısmı ele geçebilen bir mektubu daha vardır. Edirne'den ayrıldıktan sonra yazdığı bu mektuplarında Akif, ilginç ama hemen bütünüyle şahsi ve gündelik işlerinin peşindedir. Zira bu mektuplarında ne şehrin tabii güzelliklerini ne de tarihî ve bilhassa Mimar Sinan'ın abide eserlerini görür. Sadece üçüncü mektupta şehrin hakiki kıymetinin

idrakinde olduğunu gösteren tek bir niteleme vardır. Bu mektupta Edirne için “mübarek memleket” ifadesini kullanır. Akif’in, üç mektupta şehri bu kadar az ‘görmüş’ olmasının sebebi, kuşkusuz bu sıralardaki “toyluğu” ve “gençliği” ile açıklanabilir.

Akif’in Edirne ile olan münasebetinin ölünceye kadar devam ettiğini, bu kısmın diğer önemli bir başlığı olan “Mısır’dan Gönderdiği Mektupları”ndan anlıyoruz. Bilindiği gibi Akif, 1920’li yılların ortalarından itibaren Mısır’a gitmiş ve bazı geliş gidişler hariç yaklaşık on yılını Mısır’da geçirmiştir. O, burada kaldığı zaman zarfında tabii olarak çocukları, dostları ve arkadaşları ile mektuplaşmıştır. Onun Mısır’dan gönderdiği bu mektuplarından üç tanesinde belli seviyelerde Edirne’den bahisler vardır. Bunlardan özellikle Prenses Emine Abbas Hanımefendi’ye yazdığı mektuplarından ilki dikkate değerdir. Zira bu mektubunda Edirne’nin tabii güzelliğinden, tarihî dokusundan, Sinan’ın muazzam eserlerinden bahseder. Ancak aynı zamanda şehrin bu tabii güzellikleri ile tarihî büyük sanat eserlerini zamanında fark edemeyişinden ötürü de kendine esef eder. Kim bilir belki de bu esefin icbarıyla mektubunda Emine Abbas Hanımefendi’ye Edirne’yi ziyaret etmesini salık verir:

*“Edirne’ye seyahat, cidden arz ediyorum. O şairane mevkiin sizlere ilhamı!
(...). Sinan’ın orada meşhur Selimiye’si ile birçok köprüleri, hamamları var.
Cami, mescit, çeşme, sebil, köprü, han, hamam, üç yüz parça eser bırakan
dâhinin şaheserleri Süleymaniye ile Selimiye olsa gerek. Evvelkinin o loş
mehabeti, ruhu huzur içinde, huşu içinde bırakır. İkincisinin ruhaniyeti ise
kalbi zevkyâb-ı ibadet eder. (...). Edirne’de yirmi ay kaldım. Ancak pek toy, pek
gençtim. Tecrübesiz kafamı, şiir ile güreşten başka bir şey alakadar etmezdi.
(...). Onun için Edirne’nin gerek tabii menazırından, gerek o menazıra ayrı
bir hayat ifaza eden (feyiz veren) şaheserlerinden maalesef ne bir çizgi, ne de
bir gölge tespit etmeyi akıl etmiş değilim.” (2019: 41-42)*

Öyle anlaşılıyor ki Akif’in, Mısır’dan göndermiş olduğu mektup, Emine Abbas Hanımefendi üzerinde oldukça müessir olmuş ve o, tavsiyeye uyarak Edirne’yi ziyaret etmiş, üstelik Akif’in o yaşlarda yaklaşık iki yılda fark edemediklerini birkaç günlük ziyarette fark etmiştir: “O çağlarda Garplı

bir edibin dediği gibi 'Gözler parıl parıl yanar; lakin hiçbir şey göremez!' Onun için sizlerin geçerken üç günde görebildiklerinizi, bendeniz iki yıla yakın ikametimle beraber görmüş değildim." (s. 42)

Mektupların verildiği ve değerlendirildiği bu kısım, kuşkusuz önemli ve dikkate değerdir. Ancak daha ilginç olanı, bu kısmı müteakip gelen kısımdır. Zira bu kısımda biz Akif'in en temel vasfı, yani sanat adamlığı ile karşılaşırız: "Edirne Şiirleri". Araştırmacı, Edirne Şiirlerini, iki alt başlık altında değerlendiriyor. Bunlardan ilki "Edirne'de Yazdığı Şiirler" dir (s. 59-120). *Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları* kitabının yazarından öğrendiğimize göre Akif, Edirne'de kaldığı yaklaşık iki yıl boyunca yedi şiir yazmıştır. Bunlar "Asrın", "Beni", "Etme", "Benzer" redifli ve "-âhi" kafiyeli gazelleri ile "Terkib-i Bend" ve "Kur'ana Hitap"tır. Duymaz, bu şiirlerin her birini müstakil başlıklarda ayrı ayrı ele alıyor; önce şiirlerin tam metnini, ardından günümüz Türkçesi ile kurallı nesir cümlesine çevirisini veriyor ve en nihayet öne çıkan tema ve yönleri ile şiirleri çözümlüyor. Bu ameliye, kuşkusuz metinlerin çok yönlü şekilde görünür olmasını sağlamakta, yanı sıra okurun metne nüfuz etmesini kolaylaştırmaktadır.

Bu kısmın ikinci alt başlığı ise "Edirne ve Çevresinden Bahseden Şiirler" dir (2019: 120-157). Bu başlıkta Duymaz, Akif'in *Safahat'*ında Balkan Savaşlarının ardından yaşanan felaketleri bütün acılığı ve çıplaklığıyla sahneler hâlinde (Edirne Kalesi; Meriç, Tunca ve Sarayıçi; Arda, Gümölcine; Kosova, Vardar Nehri) dikkatlere sunduğu şiirlerini alır. Bu şiirleri de ilkinde olduğu gibi aynı yöntemle çözümler. Bunlar, Akif'in o en felaketli günlerimizde nasıl feryat ettiğini, beraberinde 'mübarek toprakları' ve insanları nasıl kavradığını göstermesi bakımından önemlidir.

Büyük ölçüde kronolojiye uygun olarak tanzim edilen kitabın "Sonuç"tan önceki son başlığı ise "Mehmet Akif'in Edirne'yi Son Ziyareti" dir (2019: 158-166). Büyük ölçüde oğlu Emin'in anılarına dayandırılarak oluşturulan bu başlıktan anladığımıza göre Akif, bir süre kaldığı ama gönülden bağlandığı Edirne'sini, son kez şehrin düşman işgalinden kurtarıldığı 25 Kasım 1922'den kısa bir süre sonra bu sefer

milletvekili olarak ziyaret etmiş, oğlu Emin ile burada on beş gün kalmış ve bu süre zarfında hem eski dostları ile görüşerek hasret gidermiş hem de 'gözler parıl parıl yandığı lakin gençliğinden dolayı hiçbir şey göremediği' Edirne'sini hakiki veçhesiyle görmüştür.

"Sonuç" ile nihayetlenen *Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları* kitabının sonunda ayrıca bir "Ekler" kısmı yer almaktadır. Doğrudan konu ile "ilgili olmamakla beraber" bu kısımda yazar, daha önce yazdığı ve muhtelif dergilerde yayımladığı Edirne ile alakalı beş yazısını okurun dikkatine sunar.

Bazı yönleriyle tanıtmaya çalıştığımız *Mehmet Akif Ersoy'un Edirne Yılları* çalışması, hem Edirne gibi tarihsel, kültürel bakımdan son derece dikkate değer bir mekânı hem de Türk düşünce, kültür ve edebiyat hayatına damga vurmuş Akif gibi bir şahsiyeti merkeze alması ve bu iki büyük kıymet veya şehirle insan/şair arasındaki ilişkiyi çok yönlü bir şekilde incelemesi, dikkatlere sunması bakımından kayda değer bir çalışmadır. Bu itibarla yazarı özellikle kutlamak gerekir.